PEDAGOGIK TADQIQOTLAR JURNALI
ISSN: 3060-4923 **Impact Factor –7,212**

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARDA JAMOADA ISHLASH KO‘NIKMALARINI SHAKLLANTIRISHDA O‘YINLARNING ROLI

Mahammadiyeva Xushnudabonu Aziz qizi
Samarqand Davlat Pedagogika instituti
Pedagogika fakulteti, Maktabgacha ta’lim yo‘nalishi
3 - kurs talabasi
https://doi.org/10.5281/zenodo.20098478

Annotatsiya: Mazkur ilmiy maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarda jamoada ishlash ko‘nikmalarini shakllantirishda o‘yin faoliyatining pedagogik ahamiyati tizimli yondashuv asosida tahlil qilinadi. Tadqiqotda 3–7 yosh davrining ijtimoiylashuv jarayonidagi o‘rni, hamkorlik, muloqot, empatiya va ijtimoiy mas’uliyat kabi sifatlarning shakllanish mexanizmlari ilmiy manbalar asosida asoslab beriladi. O‘yin faoliyati yetakchi faoliyat turi sifatida talqin qilinib, syujetli-rolli, didaktik va harakatli o‘yinlarning jamoaviy kompetensiyalarni rivojlantirishdagi roli ochib beriladi. Maqolada kuzatish, pedagogik tahlil va umumlashtirish metodlaridan foydalanilgan. Natijada maktabgacha ta’lim tashkilotlarida o‘yin asosida jamoaviy faoliyatni samarali tashkil etish bo‘yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.
Kalit so‘zlar: maktabgacha ta’lim, jamoada ishlash, o‘yin faoliyati, ijtimoiy kompetensiya, hamkorlik, kommunikativ rivojlanish, syujetli-rolli o‘yin, ijtimoiylashuv, pedagogik jarayon.

Abstract: This scientific article analyzes the pedagogical role of play activities in developing teamwork skills among preschool children through a systematic approach. The study examines the importance of early childhood (ages 3–7) in the process of socialization and highlights the mechanisms of forming cooperation, communication, empathy, and social responsibility based on scientific literature. Play is considered the leading type of activity in preschool age, and the role of role-playing, didactic, and physical games in developing collective competencies is substantiated. The research methods include pedagogical observation, analysis, and generalization. As a result, practical recommendations for organizing effective team-based play activities in preschool educational institutions are proposed.
Keywords: preschool education, teamwork, play activity, social competence, cooperation, communicative development, role-playing games, socialization, pedagogical process.

Аннотация :В данной научной статье рассматривается педагогическая роль игровой деятельности в формировании навыков работы в коллективе у детей дошкольного возраста. Анализируется значение периода 3–7 лет в процессе социализации личности, раскрываются механизмы формирования сотрудничества, коммуникативных навыков, эмпатии и социальной ответственности на основе научных источников. Игра рассматривается как ведущий вид деятельности в дошкольном возрасте. Обоснована роль сюжетно-ролевых, дидактических и подвижных игр в развитии коллективных компетенций. В исследовании использованы методы педагогического наблюдения, анализа и обобщения. В результате разработаны практические рекомендации по эффективной организации коллективной игровой деятельности в дошкольных образовательных учреждениях.
Ключевые слова: дошкольное образование, работа в коллективе, игровая деятельность, социальная компетентность, сотрудничество, коммуникативное развитие, сюжетно-ролевая игра, социализация, педагогический процесс.

Maktabgacha yosh davri shaxs rivojlanishining eng muhim bosqichlaridan biri hisoblanadi. Aynan shu davrda bolaning ijtimoiy tajribasi shakllanadi, muloqot madaniyati rivojlanadi hamda jamoaviy faoliyat elementlari tarkib topadi. Ilmiy tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, 3–7 yosh oralig‘ida bola atrof-muhit bilan faol ijtimoiy aloqaga kirishadi va tengdoshlari bilan o‘zaro munosabatlar jarayonida jamoada ishlash ko‘nikmalarini egallay boshlaydi. Jamoada ishlash deganda umumiy maqsad yo‘lida birgalikda harakat qilish, vazifalarni taqsimlash, o‘zaro yordam ko‘rsatish, nizolarni tinch yo‘l bilan hal etish va mas’uliyatni his qilish tushuniladi.

Psixolog olim Lev Vygotskiy o‘z tadqiqotlarida bolaning ijtimoiy rivojlanishida o‘yin faoliyatini asosiy omil sifatida ko‘rsatadi. Uning fikricha, o‘yin jarayonida bola ijtimoiy rollarni o‘zlashtiradi, o‘z xatti-harakatlarini boshqarishni o‘rganadi va tengdoshlari bilan hamkorlik qilishni mashq qiladi. “Yaqin rivojlanish zonasi” nazariyasiga ko‘ra, bola murakkabroq vazifalarni aynan hamkorlik jarayonida bajarishga qodir bo‘ladi. Demak, jamoada ishlash ko‘nikmalarini shakllantirish o‘yinsiz tasavvur etib bo‘lmaydi.Shuningdek, Jean Piaget bola tafakkuri rivojlanishining muhim bosqichlarini tahlil qilib, maktabgacha yosh davrida mantiqiy fikrlash elementlari va ijtimoiy qoidalarni anglash jarayoni boshlanganini ta’kidlaydi.

O‘yin davomida bolalar qoidalarga rioya qilish, navbat kutish, sheriklar fikrini hisobga olish kabi ijtimoiy ko‘nikmalarni o‘zlashtiradi. Bu esa jamoaviy ishning poydevorini yaratadi.

O‘yin — maktabgacha yoshdagi bola faoliyatining yetakchi turi hisoblanadi. O‘yin jarayonida bola tashabbus ko‘rsatadi, mustaqil qaror qabul qiladi, tengdoshlari bilan kelishuvga erishadi. Ayniqsa, syujetli-rolli o‘yinlar jamoada ishlash ko‘nikmalarini rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Masalan, “Do‘kon”, “Shifoxona”, “Bog‘cha”, “Oila” kabi o‘yinlarda bolalar rollarni taqsimlaydi, vazifalarni bajaradi va umumiy natijaga erishadi. Bu jarayonda ular hamkorlik, muloqot va mas’uliyatni amaliy tarzda o‘zlashtiradi.

Didaktik o‘yinlar ham jamoada ishlashni rivojlantirishga xizmat qiladi. Masalan, guruh bo‘lib masalani hal qilish, konstruktor yig‘ish, mozaika tuzish kabi faoliyat turlari bolalarning o‘zaro muvofiqlashgan harakatini talab qiladi. Harakatli o‘yinlarda esa jamoaviy ruh, o‘zaro qo‘llab-quvvatlash va intizom shakllanadi. Sport elementlariga ega o‘yinlarda bolalar bir jamoa manfaatini shaxsiy manfaatdan ustun qo‘yishni o‘rganadi.

Maktabgacha ta’lim tashkilotlarida o‘yin jarayonini to‘g‘ri tashkil etish pedagogning kasbiy mahoratiga bog‘liq. Pedagog o‘yin davomida nazorat qiluvchi emas, balki yo‘naltiruvchi rolni bajarishi lozim. U bolalarga mustaqil qaror qabul qilish imkonini yaratishi, nizoli vaziyatlarda esa murosaga kelish yo‘llarini ko‘rsatishi zarur. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, o‘yin asosida tashkil etilgan jamoaviy faoliyat bolalarda empatiya, hamdardlik va ijtimoiy mas’uliyat tuyg‘ularini rivojlantiradi.

O‘zbekiston Respublikasida maktabgacha ta’lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar ham bolalarda ijtimoiy kompetensiyalarni shakllantirishga qaratilgan. “Ilk qadam” davlat o‘quv dasturida kommunikativ va ijtimoiy rivojlanish alohida yo‘nalish sifatida belgilangan. Dasturda bolalarda hamkorlik qilish, jamoada ishlash va ijtimoiy qoidalarga amal qilish ko‘nikmalarini shakllantirish vazifasi aniq ko‘rsatib berilgan.Jamoada ishlash ko‘nikmalarining shakllanishi maktabga tayyorgarlik jarayonida ham muhim ahamiyatga ega. Chunki boshlang‘ich ta’lim bosqichida o‘quvchilar guruhli ishlarda, jamoaviy topshiriqlarda faol ishtirok etadi. Agar bu ko‘nikmalar maktabgacha davrda o‘yin orqali shakllantirilsa, bola yangi ta’lim muhitiga tezroq moslashadi.

Amaliy kuzatuvlar shuni ko‘rsatadiki, o‘yin faoliyati muntazam va maqsadli tashkil etilgan guruhlarda bolalar o‘zaro muloqotga kirishishda faolroq bo‘ladi, nizolar soni kamayadi va ijtimoiy moslashuv darajasi yuqori bo‘ladi. Aksincha, o‘yin yetarli tashkil etilmagan sharoitda bolalarda individualizm, tortinchoqlik yoki agressiv xulq namoyon bo‘lishi mumkin.

Xulosa qilib aytganda, maktabgacha yoshdagi bolalarda jamoada ishlash ko‘nikmalarini shakllantirishda o‘yin hal qiluvchi pedagogik vosita hisoblanadi. O‘yin orqali bola ijtimoiy tajriba

orttiradi, hamkorlikni o‘rganadi, o‘z xatti-harakatini boshqarishni mashq qiladi. Pedagog tomonidan ilmiy asosda tashkil etilgan o‘yin jarayoni bolalarda jamoaviylik, mas’uliyat va o‘zaro hurmat kabi sifatlarni rivojlantiradi. Shu bois maktabgacha ta’lim tizimida o‘yin faoliyatini metodik jihatdan takomillashtirish, pedagoglarning innovatsion yondashuvini kuchaytirish hamda o‘yin asosidagi hamkorlik modelini keng joriy etish dolzarb vazifa bo‘lib qolmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. O‘zbekiston Respublikasi. “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonun. – Toshkent, 2020. – 5–14-betlar.
2. O‘zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta’lim vazirligi. “Ilk qadam” davlat o‘quv dasturi. – Toshkent, 2018. – 9–28-betlar.
3. Lev Vygotskiy. Myshlenie i rech (Tafakkur va nutq). – Moskva: Pedagogika, 1982. – 112–130-betlar.
4. Jean Piaget. The Psychology of the Child. – New York: Basic Books, 1969. – 67–89-betlar.
5. Daniil Elkonin. Psixologiya igry. – Moskva, 1978. – 45–73-betlar.
6. Anton Makarenko. Pedagogicheskaya poema. – Moskva, 1985. – 210–225-betlar.
7. Hasanboyeva O., To‘xtayeva Sh. Maktabgacha pedagogika. – Toshkent: O‘qituvchi, 2016. – 134–156-betlar.
8. Qodirova F.R. Maktabgacha ta’lim pedagogikasi nazariyasi. – Toshkent, 2019. – 98–120-betlar.
9. Karimova V.M. Oila psixologiyasi. – Toshkent: Fan, 2012. – 74–92-betlar.
10. UNESCO. Early Childhood Care and Education Global Report. – Paris, 2015. – 41–58-betlar.
11. 11 UNICEF. School Readiness and Social Development Framework. – New York, 2012. – 22–39-betlar.
12. Bo‘riyeva M. Bolalar psixologiyasi. – Toshkent, 2017. – 55–78-betlar.
13. Nishonova Z. Pedagogik mahorat asoslari. – Toshkent, 2018. – 143–160-betlar.
14. Ergashev N. Ijtimoiy pedagogika. – Toshkent, 2015. – 88–104-betlar.
15. Mavlonova R., Raxmonqulova N. Boshlang‘ich ta’lim pedagogikasi va innovatsiya. – Toshkent, 2020. – 52–70-betlar.